

NATAŠA RAKETIĆ

Univerzitet Singidunum, Fakultet za medije i komunikacije, Beograd*

TRANSFORMACIJA TELEVIZIJE I NOVINARSTVA U MEDIJSKOJ INDUSTRIJI DIGITALNOG DOBA

*Tatjana Ćitić, Savremena televizija i osnove TV novinarstva,
Beograd: Fakultet za sport, 2021, 220 strana*

Knjiga „Savremena televizija i osnove TV novinarstva” Tatjane Ćitić, vanrednog profesora na Fakultetu za sport Univerziteta „Union – Nikola Tesla” i pomoćnika izvršnog direktora za razvoj RTS-a, daje analizu savremene televizije u pogledu njenog mesta u medijskoj industriji, kao i procesa transformacije novinarske profesije u ovom mediju.

Zahvaljujući digitalizaciji, televizija je prošla ozbiljne promene i kada je reč o kanalima distribucije medijskog sadržaja, kao i u pogledu organizacije rada i prilagođavanja novinarskih žanrova novim korisničkim navikama. Da bi se bolje razumele promene u novinarskoj profesiji, važno je sagledati čitav kontekst u kome promene doživljava i televizija. Tu se govori o transformaciji iz tradicionalnog medija, čiji se program gleda na TV aparatu, do multiplatformnog i interaktivnog medija u kome se publici nude različite mogućnosti za personalizaciju i nelinearno praćenje TV programa i prilagođavanje sopstvenim potrebama i navikama.

Upravo to je i sadržaj prvog dela knjige, pod naslovom „Televizija – nastanak i razvoj”, u kome autorka vodi čitaoca od prvih dana televizije do savremenog trenutka, pružajući obilje informacija koje daju presek razvoja ovog, i danas, najpopularnijeg medija masovne komunikacije. Jedan od ciljeva koje autorka želi da postigne u ovom delu knjige je i da se kroz iskustva velikih medijskih sistema kao što su NBC, BBC i RTS razumeju tehnološka i tržišna transformacija medija, pre svega u pogledu privlačenja

* nraketic@gmail.com

nove publike, pri tom ne zanemarujući ni navike postojećih gledalaca. Internet i digitalizacija otvorili su nove kanale komunikacije sa publikom, nove formate za plasman medijskog sadržaja i nekada jednosmernu komunikaciju pretvorili su u dvosmernu. U eri u kojoj publika nije samo primalac informacija, već se govori o „aktivnom auditorijumu” koji, osim što ima slobodu tumačenja medijskih poruka, ima mogućnost i da sam kreira medijske poruke, javni medijski servisi imaju „najveću odgovornost”. Tatjana Čitić primećuje da „u okolnostima u kojima je korisnička pažnja podeljena, njegova odgovornost nije manja, već je pred većim izazovom, u kojem svoje poslovanje treba prilagoditi novim trendovima i gledalačkim navikama”.

U tome je velika odgovornost i na novinarima, zbog čega je drugi deo knjige posvećen upravo onima koji kreiraju program za savremenu televiziju. Od prvih video vesti proizvedenih krajem 19. veka do danas, novinarstvo je prolazilo kroz transformaciju koju su uslovljavale tehnološke, društvene, socijalne, kulturološke i ekonomske promene. U skladu sa tim, u knjizi se govori o racionalizaciji sistema, pojeftinjenju produkcije i konstatuje da su sociolozi još osamdesetih godina prošlog veka najavljivali „epidemiju ogromne količine informacija” i teško doba za tradicionalne medije ukoliko se ne prilagode tehnološkim izazovima digitalizacije i u distributivnom i u proizvodnom smislu.

Elektronski mediji su najbrže prihvatili prednosti digitalizacije i promene su se najpre videle u proizvodnji i plasmanu vesti. Novinar koji je ranije radio za jedan medij, danas radi za više medija u isto vreme (radio, televizija, Veb). Desk u medijskim sistemima je integrisan, a samim tim rad novinara je efikasniji. Autorka se, imajući u vidu ove nove produkcione okolnosti, posebno zalaže za dodatnu edukaciju novinara i usavršavanje digitalnih i medijskih veština kako bi odgovorili potrebama publike i savremenog medijskog tržišta. U tom smislu, knjiga „Savremena televizija i osnove TV novinarstva” je dragocen izvor novih znanja i podsetnik na osnove televizijskog novinarstva. Multispecijalisti su novinarska realnost i utoliko je bitno imati na jednom mestu pregledno objašnjenu novinarsku praksu u savremenom medijskom okruženju.

Internet je u tom smislu doneo novi oblik novinarstva – tzv. *građansko novinarstvo*, u koje se može svrstati svako ko objavi neku informaciju, fotografiju ili video o nekom događaju ili pojavi. Zbog toga je još važnije imati u vidu i ono o čemu se govori u ovoj knjizi, a to je da novinar mora da bude „digitalno i medijski pismen, svestan tehnoloških promena i novih potreba sistema, spreman za kompletnu produkciju sadržaja, spreman da razume potrebe i očekivanja publike”. Kao poseban izazov za novinarsku profesiju ističe se traženje odgovora na pitanje „kako najbolje obraditi ulazne informacije i istovremeno sačuvati posebnost vesti”.

U vreme kada se vode debate da li će novi mediji „ugasiti” tradicionalne, sve je više primera uspešne konvergencije radija, televizije i štampe sa internetom. Teoretičari medija posebno izučavaju odnos društvenih mreža i klasičnih medija i, upravo u tom odnosu, Tatjana Čitić govori o načinu na koji je televizija dobila „značajan resurs koji je

doprineo sveprisutnosti *breaking news-a*“. Za to su potrebni novinari koji u fokusu nemaju samo jedan medij, već „misle unapred, poznaju tehnologiju svih medija, i znaju da vest mora biti objavljena na svakom od njih“.

Uvreženo je mišljenje da je za ono što se vidi na ekranu dovoljno imati snimatelja i priča će se napraviti sama. A, zapravo, iza krajnjeg proizvoda stoji mnogo više od toga. Značaj ove knjige ogleda se i u tome što je televizija predstavljena kao sistem. Televizija nije samo slika i zvuk, televizija je niz kanala komunikacije – osim slike i zvuka, tu su i naracija, šumovi, zvučni efekti. Značenje ima i struktura kadra, planovi snimanja, svetlo, trajanje... Uticaj na odnos publike prema mediju ima i programska šema, programski formati kao i nove medijske usluge koje su proistekle iz novih tehnologija. Novinar koji zna kome se obraća (ciljna grupa i njena očekivanja), kroz koje kanale komunikacije to čini (klasična televizija, *on demand* usluge, društvene mreže, aplikacije...) može da obradi bilo koju temu ili pripremi priču u formatima koji su adekvatni televiziji na kojoj radi.

Pojedini profesori novinarstva rekli bi da je u osnovi nove profesije intervju, međutim kod Tatjane Čitić to je vest, sa čim je saglasna i autorka ovog prikaza. Iz vesti proističu svi ostali žanrovi – i intervju i izveštaj, reportaža, paket, dokumentarna emisija, komentar, kritika. Kada novinar nauči da prepozna vest i da je napiše jasno i kratko, uz date odgovore na osnovna novinarska pitanja, mnogo jednostavnije će razvijati priču u različitim žanrovima. Vrednost ove knjige je što, uz precizne smernice i karakteristike najzastupljenijih novinarskih žanrova, postoji dosta kvalitetnih primera koji i praktično podupiru pravila i karakteristike televizijskih žanrova. Primeri uvek olakšavaju razumevanje i slikovitije objašnjavaju važne elemente intervjua, izveštaja, paketa...

Retke su knjige koje imaju ravnopravno zastupljene i teoriju i praksu, a kroz ceo sadržaj se prepoznaje i veliko praktično iskustvo koje autorka donosi u teorijski okvir. Imajući u vidu da mnogi kažu da je novinarstvo zanat, ova knjiga će, zahvaljujući primerima iz prakse, biti dobar putokaz za lakše savladavanje teorijskih pravila za stvaranje televizijskog sadržaja. Ona je, pre svega, namenjena studentima, koji bi trebalo da se upoznaju sa svim medijima pre profesionalnog angažovanja. Mogu da saznaju pravila novinarskog izveštavanja i uređivanja za televiziju, uz ostavljen prostor da to znanje kombinuju i u integrisanom novinarstvu koje sve više postaje standard u medijima (novine i internet, radio i internet, radio i tv, radio i tv sa internetom...). Dodatni iskorak knjige je poslednji deo, koji je budućnost ne samo televizije, već medija uopšte, a odnosi se na primenu veštačke inteligencije.

Knjiga je napisana modernim stilom, jasnom rečenicom, pregledno i razumljivo, ne samo stručnoj javnosti, već i svima koji su zainteresovani za novinarsku profesiju. Korisna je i za urednike, jer pruža viziju u kom pravcu će se televizija dalje razvijati, što će svakako zahtevati i promene u uređivačkom pristupu u kreiranju sadržaja.

Na kraju, ali ne najmanje važno, često se zaboravlja da sve što se objavi ne samo na televiziji, već bilo kom mediju, predstavlja doprinos kolektivnom sećanju i da se

odgovornost novinarskog posla ne ogleda samo u broju pregleda emisije, rejtingu i drugom, već i u tome da li taj rad ostaje arhiviran za neke nove generacije. Istina, nekada se događaj prvo desio, a onda je bio objavljen. Danas se često desi da mediji prvo objave vest, pa se ona tek dogodi. Toliko se brzo odvija protok informacija u vremenu. Međutim, kojim god da se redosledom odvijaju stvari, Tatjana Ćitić u knjizi „Savremena televizija i osnove TV novinarstva” zaključuje da „bez obzira na vek trajanja informacije, televizija predstavlja svojevrsni dokument o jednom vremenu”. I zato je važno da budući novinari steknu veštine televizijskog izveštavanja, a publika bolje razume mehanizme rada medija, kako bi imala jasniji stav prema sadržaju koji joj dolazi sa ekrana.

Datum prijema rada: 07.09.2022.

Rad prihvaćen za objavljivanje: 26.10.2022.